

Nyelv és jog konferencia Hannoverben¹

6. Fachkonferenz Sprache und Recht

Hannover, 2017. október 14–15.

Farkasné Puklus Márta

A német tolmácsokat és fordítókat tömörítő szövetség (BDÜ) 1985 óta rendezi meg a *Bíróági tolmácsok napja* elnevezésű rendezvényt, melynek 6. konferenciáját 2017. október 14–15-én tartották Hannoverben, ezúttal *Nyelv és jog szakmai konferencia* néven. A névváltoztatás oka az volt, hogy minél szélesebb körben tudják megszólítani a szakmai közönséget, ami sikerült is, hiszen október közepén a két nap alatt mintegy 450 résztvevő választhatott az öt különböző teremben hallható 60 előadásból, workshopból vagy pódiumbeszélgetésből. S bár a konferencia nyelve a német volt, a rendezvényre 16 országból érkeztek a résztvevők, hogy fordítóként, tolmácsként, diákként, bíróként, ügyvédként vagy a rendőrség és más hatóságok képviseletében véleményüket és tapasztalataikat megosszák. A szervezők fő célja az volt, hogy a jogi területen dolgozó fordítók és tolmácsok megismerjék az új kihívásokat, beszámoljanak az aktuális változásokról, és megpróbálják felvázolni a szakma jövőjét.

A BDÜ képviseletében Norma Keßler főszervező, valamint André Lindmann elnök köszöntötte a résztvevőket, majd Stefanie Otte, az alsó-szászországi Igazságügyi Minisztérium államtitkára tartotta a konferencia megnyitó beszédét. Több évtizedes bírói tapasztalat birtokában elismerését fejezte ki a fordítók és tolmácsok munkája iránt, s felhívta a figyelmet a nyelvi közvetítők munkájának összetettségére, akiknek nemcsak az idegen nyelvek között, hanem a jogi nyelv és a laikus nyelv között is tolmácsolniuk kell. Beszédének sajátos politikai vetülete is volt: a BDÜ-t biztosította a minisztérium támogatásáról, amennyiben a választók is úgy gondolják – a konferencia második napján tartották ugyanis az alsó-szászországi tartományi választást. Az államtitkár utalt a *Leichte Sprache*, azaz a Németországban egyre több helyen megjelenő úgynevezett könnyített, egyszerűsített nyelv jelentőségére: több német honlapon választani lehet, hogy a hivatalos nyelvezetet nem ismerő vagy fogyatékkal élő olvasó egyszerűsített nyelvezetű szöveget olvashasson. Ennek a témának a rendezők külön workshopot szenteltek a konferencia keretében. Az államtitkár aszszony arról is szólt, hogy a szakképesítéssel rendelkező fordítóknak és tolmácsoknak megfelelő díjazást kell kapniuk a munkájukért.

Ahogy a párhuzamosan futó programokat kínáló konferenciákon lenni szokott, nehéz volt választani a különböző blokkok közül. A mintegy hatvan előadás részletes bemutatására e beszámoló keretein belül nincs lehetőség, ezért pusztán a hangsúlyos

¹ A jelen tanulmány az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA K-112172) támogatásával valósult meg.

témákat és az egyes tematikus blokkokat ismertetem. A konferencia két napján 18 nagyobb témakört érintettek az előadók, ezek között szerepelt a tárgyalótermi tolmácsolás, az egyes (német, angol, spanyol) jogi szaknyelvek, a terminológia, a különböző szövegtípusok, a fordítók és tolmácsok szerepe, jogi helyzete és kötelességei, valamint a rájuk vonatkozó szabványok, a képzés és a módszertan, az igazságügyi pszichiátriai tolmácsolás, a bírósági tolmácsok és fordítók felesketésére vonatkozó szabványok, a jelnyelvi tolmácsolás és a könnyített nyelv (*leichte Sprache*), a nyelvtechnológia, de szó esett az adatok biztonságos kezeléséről, a jogi kifejezések kontrasztív megfeleltetéséről és az okiratok hiteles fordításáról is. A Hannoveri Kongresszusi Központ (HCC) épületének elrendezése, az épület egyes szintjein körbefutó folyosók alkalmat adtak az ismerkedésre, a networkingre is, eleinte ugyanis sokan nem találták az adott előadótermet az épület labirintusában.

Az első napon, a nyitóbeszéd után, a 3-4 előadásból álló szekciók egyikében a bírósági tolmácsolásról hallhattunk új információkat: Christiane Driesen a bírósági tolmácsolás terminológiájának pontosítását sürgette, s felhívta a figyelmet az úgynevezett laikus, képzettséggel nem rendelkező tolmácsok (*Laiendolmetscher*) tevékenységének veszélyeire. Utalt arra, hogy sok európai országban kevés, megfelelő szakképzettséggel rendelkező tolmács van, de éppúgy kevesen vesznek részt a tolmácsok képzésében is. Követendő példaként mutatta be a Magdeburgban és Hamburgban jól működő tandem módszert, melynek során a tanulók egynyelvű és kétnyelvű (tandem) képzést is kapnak, továbbá lehetőségük van saját, e-learning formában működő gyakorlásra is.

A következő előadásban a magyar bíróságokon jelenleg is folyó kutatásról számolt be a jelen beszámoló szerzője. A tolmács közreműködésével zajló tárgyalások jegyzőkönyveinek tanulmányozása kapcsán két olyan esetről hallhatott a közönség, amikor a tolmács jelentősen befolyásolta a tárgyalás menetét és az ügyek kimenetelét is. Megtisztelő volt látni a résztvevők érdeklődését a bírósági tolmácsokkal szembeni elvárásokat vizsgáló kutatás kapcsán. A német területen dolgozó tolmácsok hozzászólásaiból kitűnt, hogy ott sem mindig kapnak lehetőséget a bírósági tolmácsok a megfelelő felkészülésre.

A következő, görög anyanyelvű előadó arról beszélt, hogy Németországban nyelvi szakvélemény készítésére kérték fel a görög nyelven káromkodást jelentő „*Malaka*” kifejezésről: arról kellett nyilatkoznia, hogy mennyire sértő lehet ezt hallani a görög anyanyelvűek számára. Megtudhattuk tehát, hogy mennyire fontos ismerni egy nyelv trágár kifejezéseit, s azt is, hogy külön tudományágnak számít a csúnya beszéd kutatása, a malediktológia.

Ezzel párhuzamosan az impozáns kupolateremben (lásd fotó), ahol a plenáris előadásokat és a pódiumbeszélgetéseket tartották, a 2016/1191/EU rendelet jelentőségéről, valamint a jogi jellegű fordításra és tolmácsolásra vonatkozó ISO szabványról (jelenleg DIS 20228) hallhatott a közönség. A szabvány lényege Liese Katschinka aszszony szerint a szakterület szakembereinek segítése abban, hogy megtalálják a „közös nevezőt”, a közös kiindulási alapot, s ezáltal a munkafeltételeket javítani tudják.

Forrás: BDÜ Fachkonferenz Sprache und Recht 2017 © Thorsten Weddig

Nagy érdeklődés kísérte a terminológiával foglalkozó előadásokat is, ahol a közönség a jogi szaknyelv kihívásairól, az egyes ekvivalencia-szintekről, s a fordítási technikákról kapott képet annak kiemelésével, hogy az egyes szótárak, korpuszgyűjtemények, internetes források mindig csak a keresés kiinduló pontjaként szolgálhatnak.

A délután folyamán workshopot tartottak arról, hogy miként lehet segíteni a tolmácsok munkáját a rendőrségen és a bíróságon zajló beszélgetések során, hogyan lehet hatékonyan kezelni a munka során fellépő stresszt. A workshop ideje alatt egy fiatalember volt a *Schriftdolmetscher* (magyarul: szoftveres gyorsíró, beszédíró vagy szinkroníró), aki az elhangzottakat folyamatosan, szimultán módon gépelte, a leírtakat pedig a közönség kivetítőn olvashatta (lásd a fotó jobb szélén). Hallássérültek számára óriási segítség, hogy így követni tudják az eseményeket, Németországban már létezik ilyen jellegű képzés is.

Forrás: a szerző saját felvétele

A fiatalember valóban csodálatra méltó gyorsasággal gépelt annak ellenére, hogy az előadók nem igazán voltak rá tekintettel, sokszor nagyon gyorsan beszéltek. A másfél órás workshop vége felé már – bár ugyanolyan tempóban gépelt – egyre több hibát vétett, és sokszor kellett korrigálnia a leírtakat.

A pódiumbeszélgetések következő blokkjában az egyes tartományok fordítói szövetségeit képviselő előadók az esketési feltételek harmonizálásáról beszélgettek. A magyar tolmácsok számára ismeretlen esketés vagy felesketés számos európai országban jól bevált gyakorlat, mely a fordítás vagy tolmácsolás minőségét garantálja. Németországban csak a komoly vizsgát letevő, s a hivatalos névjegyzékben szereplő, felesketett fordítók és tolmácsok dolgozhatnak hiteles fordításokon, és működhetnek közre bírósági tárgyalásokon. S bár Magyarországon is vannak törekvések fordítói névjegyzék felállítására, a bíróságok még mindig nem kapnak elegendő segítséget abban, hogy megfelelő végzettséggel rendelkező szakfordítót és tolmácsot tudjanak felkérni. A pódiumbeszélgetés során elhangzott, hogy bár Németországban szigorú feltételei vannak a felesketésnek, nehezíti a helyzetet, hogy ezek a feltételek az egyes német tartományokban eltérőek. Egyre gyakrabban fordul elő a német bíróságokon, hogy a törvény speciális rendelkezését kihasználva, rendszeresen ad hoc jelleggel esketnek fel tolmácsokat a tárgyalás elején, s így próbálják a felesketett tolmácsok törvényben előírt díjazását csökkenteni.

Ezt követően Claus Bentsen Koppenhágából arról beszélt, milyen következményei lehetnek annak, hogy Dániában 2016-ban egyszerűen megszüntették a felesketett fordítók és tolmácsok bíróság által történő kirendelésének gyakorlatát.

A szombati előadások sorának egyik záróakkordja egy rövid gyakorlati tréning volt, melynek során a Schleswig-Holstein tartományból érkező tolmács, Heike Demme szerepjátszával szemléltette a tárgyalótermi tolmácsolási szituációt. A tolmácsolási helyzetre való felkészülést a közönségből kiválasztott szereplők játszhatták el.

A szombati nap közös koccintással, s kapcsolatépítő beszélgetésekkel zárult: az állófogadáson kis zászlókkal segítettek a szervezők megtalálni a honfitársaikat. Bár Magyarországról csak két résztvevő volt jelen a fogadáson, Németországban és Ausztriában élő magyar szakfordítókkal és jogászokkal sikerült megosztani a tapasztalatokat.

A konferencia programja vasárnap délelőtt folytatódott: az egyik tematikus blokkban megható történetet hallhattunk Jasmina Prpictől, aki háborús menekültként tapasztalta meg a tolmácsok jelentőségét és felelősségét, s lett azután maga is bírósági tolmács. Ugyanebben a blokkban a török gyökerekkel rendelkező ügyvéd, Ahmet Yidirim hívta fel a figyelmet a tolmácsokra vonatkozó német jogszabályok visszasságaira, s a díjazási rendelkezések kiskapúira. A szekció negyedik előadásában a hannoveri választottbíróságon gyakran megbízást teljesítő Sabine Schofer szinkrontolmács osztotta meg tapasztalatait, főként a felkészülésre helyezve a hangsúlyt.

A második napon sok érdeklődőt vonzott a videótolmácsolásról szóló előadás, melyből megtudhattuk, hogy még sok feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy szélesebb körben alkalmazható legyen a távtolmácsolás a tárgyalóteremben. A közönség kérdéseiből az is kiderült, hogy a tolmácsoknak számtalan aggálya van azzal kapcso-

latban: vajon hogyan lehet a komplex tárgyalótermi szituációt technikai eszközökkel leképezni, és a kommunikációt megfelelően mederben tartani, s vajon miként lehet elérni azt, hogy a főként kelet-európai tolmácsok ne tudják a németországi tolmácsolási díjakat lenyomni. Megnyugtató volt hallani, hogy az előadó, Peter Merschitz szerint is az elkövetkező években csupán a tárgyalások mintegy 5–7%-ánál lehet alkalmazni ezt a módszert. Az elképzelések szerint azoknál az „egyszerűbb”, kevesebb szereplős jogvitáknál használható majd a videótolmácsolás, ahol mind a tárgyalóterem térbeli elrendezése, mind a tárgyalás jellege azt lehetővé teszi. Az előadó ugyanakkor felhívta a szakmai szervezetek figyelmét arra, hogy az erre vonatkozó keretfeltételek meghatározásában nagy a felelősségük.

A BDÜ elnöke, André Lindemann vasárnap délutáni záró beszédében örömét fejezte ki, hogy a szakmai szövetség kínálatát, azaz a konferencia programját ilyen pozitívan fogadta a közönség, s két napon át ilyen intenzitással vitatták meg a résztvevők a szakmát érintő kérdéseket, mutatták be a fejlesztéseket, és cserélték ki tapasztalataikat egymással.

Külföldi résztvevőként jó volt megtapasztalni azt, milyen alapos előkészülettel szervezték a konferenciát a rendezők. Az előadás írott változatát július végéig kellett leadniuk az előadóknak, így az októberi konferencián már kézbe lehetett venni a konferenciakötetet, s felkészülten lehetett érkezni a konferenciára. A konferenciát megelőzően németes precizitással, rendszeres időközönként érkeztek a levelek a tudnivalókról és a teendőkről. A konferenciakötet, mely hasznos olvasmány lehet a németül tudó szakmabelieknek, és hűen tükrözi a konferencián felvonultatott témák sokszínűségét, a BDÜ kiadójának honlapján (www.bdue-fachverlag.de/fachverlag/publikationen/detail_book/130) érhető el.